

## A csehszlovák nemzetállami törekvések és a magyar kisebbség (1945–1948)

Közvetlenül a második világháború utáni években a Magyarország és Csehszlovákia közötti viszony egyik legmeghatározóbb eleme a magyar kisebbség jogfosztására és a kitelepítésére irányuló törekvés volt. A németekkel és magyarokkal szembeni csehszlovák politika szorosan összefüggött a csehszlovák állam 1938–1939-ben bekövetkezett felbomlásának cseh és szlovák interpretálásával. A cseh és a szlovák politikai elit – saját felelősségét „feledve” – az ország német és magyar lakosságát nevezte meg a felbomlás fő okozójaként, s a két kisebbséget olyan ötödik hadoszlopnak nyilvánította, amely az állam területi épségét és szuverenitását fenyegeti. A németek és magyarok kollektív bűnössége ürügyén soha vissza nem térő lehetőséget látott korábban sem titkolt célja megvalósítására: a kisebbségek nélküli Csehszlovákia megteremtésére. A cseh–szlovák nemzetállami törekvések ugyanakkor nem voltak új keletűek, azok gyakorlatilag egyidősek a csehszlovák államisággal. Csehszlovákia létét és határait már a két világháború között is az országhoz csatolt kisebbségek számának csökkentésével és az országhatárok etnikai határokká alakításával kívánták biztosítani.

### A szlovákiai magyarság jogfosztása és kitelepítésének előkészítése

A nem szláv kisebbségek kitelepítésének gondolatát az Edvard Beneš által vezetett londoni csehszlovák emigráció fogalmazta meg. Beneš 1941 februárjában kidolgozott tervezetében még német és magyar vonatkozásban is bizonyos határkiigazítással, s a határkiigazítások után hátramaradó kisebbségi lakosság kölcsönös kicserélésével számolt,<sup>1</sup> céljai azonban a háború előrehaladtával egyre radikalizálódtak, s a határmódosítással kombinált részleges népcserére vonatkozó elképzeléseket idővel a német és magyar kisebbség területi engedmények nélküli, teljes kitelepítésének szándéka váltotta fel.

A több mint 3 milliós német kisebbség háború utáni kitelepítéséhez Beneš már 1942–1943 folyamán megkapta a szövetséges nagyhatalmak, az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Szovjetunió elvi hozzájárulását. A felvidéki magyarság kitelepítésének gondolatával csupán ezt követően, a Sztálinnal és Molotovval folytatott 1943. decemberi moszkvai tárgyalásain állt elő nyilvánosan. Jóllehet a december 12-én aláírt csehszlovák–szovjet szerződés nem tartalmazott utalást sem a német, sem a magyar

<sup>1</sup> SZARKA László (2005): A kollektív bűnösség elve a szlovákiai magyar kisebbséget sújtó jogszabályokban 1944 és 1949 között. In SZARKA László szerk.: *Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában 1944–1949. Elnöki dekrétumok, törvények, rendeletek, szerződések*. Komárom, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Kecskés László Társaság. 13.

kisebbség háború utáni kitelepítésére, a tárgyalásokról készült jegyzőkönyv tanúsága szerint a szovjet vezetés egyetértett Beneš elképzeléseivel, aki szerint a magyarok kitelepítését esetleg a magyarországi szlovákokért való kicserélésükkel, vagyis egyfajta lakosságcserével is összeköthetnék.<sup>2</sup>

A kitelepítésekhez való hozzájárulásra a londoni csehszlovák emigráns kormány hivatalosan 1944. november 23-án kérte fel a három szövetséges nagyhatalom kormányát. A 26 pontból álló, és elsősorban a németek kitelepítésének kérdésével foglalkozó memorandum szerint a csehszlovák kormány – noha elismeri, hogy a magyarkérdés a köztársaság számára „kevésbé veszélyes”, mint a szudétanémetek problémája – fenntartja a jogát arra, hogy a köztársasághoz ellenségesen viszonyuló magyarokkal szemben azonos módon járjon el, mint azt a németekkel szemben meg fogja tenni. A memorandum azt is hangsúlyozta, hogy a „jelentős számú” szlovák kisebbség jelenléte Magyarországon lehetővé teszi, hogy a magyar „problémát” esetleg lakosságcsere keretében oldják meg.

A csehszlovák kormány ugyan nem zárta ki, hogy a németek és magyarok döntő többségének eltávolítása után maradjon még a köztársaság területén bizonyos számú német és magyar lakosság – a németek esetében ezt a számot legfeljebb 800 ezer főben szabta meg, a magyarok számát nem konkretizálta –, ezekre és utódaikra azonban a memorandum szerint az asszimiláció vár. A németek és magyarok nem kapják vissza korábbi nyelvi jogait, s „a dolgok végső rendezésénél senkinek sem lesz rá joga, hogy a csehszlovák bíróságokon, vagy a hivatalos érintkezésben a német vagy a magyar nyelvet használhassa”, és „senki nem igényelhet német vagy magyar iskolákat a gyermekei számára”.<sup>3</sup>

Az angolszász nagyhatalmak reagálása a csehszlovák memorandumra meglehetősen tartózkodó volt, továbbá az amerikai és brit elutasításnak volt köszönhető az is, hogy az 1945. január 20-án aláírt magyar fegyverszüneti egyezménybe az erőteljes szovjet támogatás ellenére sem került bele a magyar kisebbség háború utáni egyoldalú kitelepítésének elve. Amikor a fegyverszüneti egyezmény feltételeinek rögzítése során, 1945. január 15-én Zdeněk Fierlinger, a londoni csehszlovák kormány moszkvai követe kifejtette kormánya azon óhaját, hogy az egyezménybe foglalják bele a szlovákiai magyarság háború utáni kitelepítését, V. M. Molotov szovjet külügyminiszter a támogatásáról biztosította a csehszlovák követelést, W. A. Harriman moszkvai amerikai nagykövet ugyanakkor határozottan elutasította, J. Balfour brit nagykövet pedig a majdani békekonferencia hatáskörébe tartozónak tekintette a kérdést.<sup>4</sup>

A Klement Gottwald által vezetett moszkvai kommunista emigráció és a honi szlovák ellenállás kezdetben nem rendelkezett kiforrott állásponttal a magyar és a német kisebbség jövődi sorsával kapcsolatban. Beneš moszkvai útját követően azonban mindkettő átvette a londoni emigráns kormány elképzeléseit. Az első magyar- és németellenes jogfosztó rendelkezések megalkotására nem is kellett a háború végéig várni, azok már 1944 őszén, a szlovák nemzeti felkelés idején megszülettek. A felkelést irányító Szlovák

<sup>2</sup> GULYÁS László szerk. (1993): *Az 1943. decemberi Beneš – Sztálin – Molotov megbeszélések dokumentumai*. Szeged, JATE Press. (Documenta historica 11.)

<sup>3</sup> A memorandum szövegét közli *FRUS* (1945). Vol. II. 1960, 1227–1237.

<sup>4</sup> Zdeněk FIERLINGER (1948): *Ve službách ČSR. Paměti z druhého zahraničního odboje*. Díl 2. Praha, Svoboda. 544–545.

Nemzeti Tanács rendeleteket hozott többek között a szlovákiai Magyar Párt feloszlításáról, valamint a magyar iskolák bezárásáról és a magyar nyelvű istentiszteletek korlátozásáról.

A kisebbségellenes intézkedések alapidokumentumává és hivatkozási forrásává az új csehszlovák kormány 1945. április 5-én Kassán kihirdetett programja vált. A nagyrészt a kommunisták keze nyomát viselő úgynevezett kassai kormányprogram a kollektív bűnösség elve alapján kilátásba helyezte többek között a németek és a magyarok megfosztását csehszlovák állampolgárságuktól, felelősségre vonásukat és megbüntetésüket, vagyonuk lefoglalását és elkobzását, valamint iskoláik bezárását. A kormányprogram közzétételét követően elnöki dekrétumok, kormány- és szlovák nemzeti tanácsi rendeletek sokasága látott napvilágot, amelyek a német és a magyar kisebbséget gyakorlatilag törvényen kívül helyezték. A kisebbségellenes jogalkotást Edvard Beneš köztársasági elnök dekrétumai szimbolizálják, közülük is elsősorban az 1945. augusztus 2-i 33/1945. számú alkotmánydekrétum, amely a teljes magyar és német kisebbséget megfosztotta csehszlovák állampolgárságától. Emellett további jogszabályok mondták ki többek között a magyarok (és németek) vagyonának elkobzását és szétosztását, elbocsátásukat az állásukból, nyugdíjuk és szociális járulékok megvonását, kizárásukat a politikai pártokból és a nemzeti bizottságokból, az egyetemekről és főiskolákról. Megvonták a magyarok választójogát, iskoláikat bezárták, egyesületeiket feloszlatták, betiltották magyar könyvek és újságok kiadását és behozatalát, a magyar nyelv használatát a közhivatalokban és az egyházi szertartásokban, sőt több helyütt betiltották és büntették a magyar nyelv nyilvános helyen való használatát is. A magyarok és németek rádiókészüléket nem birtokolhattak, házaikból, lakásaikból bármikor kilakoltathatók, s bármikor közmunkára kötelezhetők voltak.<sup>5</sup> Pozsonyban a városi nemzeti bizottság 1945 júniusában még a város német és magyar lakosságának a megjelölését is elhatározta, miután azonban a tervezett intézkedésről a sajtó is hírt adott, a kedvezőtlen nemzetközi reagálástól tartó városvezetés a határozat megvalósításáról – valószínűleg felsőbb utasításra – lemondott.<sup>6</sup>

A magyar- és németellenes jogalkotással párhuzamosan megtörténtek a két kisebbség kitelepítésének előkészületei is. Kassán már 1945 márciusában és áprilisában több ezer magyar családot kényszerítettek arra, hogy – legfeljebb 50 kilogrammos kézipoggyásszal – hagyja el az ország területét, Pozsonyból pedig 1945. május 3-án megkezdték a magyarok internálását a pozsonyligetfalui internálótáborba. Szlovákia-szerte megkezdődött a trianoni Magyarország területéről beköltözött magyarok letartóztatása, internálása és kitoloncolása is. Csehszlovák adatok szerint 1945 májusában és júniusában néhány hét leforgása alatt 31 780 magyart toloncoltak át a magyar határon.<sup>7</sup> Miután

<sup>5</sup> A kassai kormányprogramot és a legfontosabb magyarellenességszabályokat magyar fordításban közzétette POPÉLY Árpád – ŠTEFÁN ŠUTAJ – SZÁRKA László szerk. (2007): *Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés 1945–1948. Történeti háttér, dokumentumok és jogszabályok*. Máriabesnyő–Gödöllő, Attraktor.

<sup>6</sup> Archiv hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsonyi Fővárosi Levéltár), Národný výbor v Bratislave 1945–1950 (Pozsonyi Nemzeti Bizottság 1945–1950), inv. č. 1, Zápisnica napísaná na 18. plenárnom zasadnutí Národného výboru, konanóm dňa 8. júna 1945; Zápisnica napísaná na 20. plenárnom zasadnutí Národného výboru, konanóm dňa 22. júna 1945.

<sup>7</sup> JOZEF JABLONICKÝ (1965): *Slovensko na prelome*. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatúry. 398.

azonban az őshonos magyar lakosság kitelepítéséhez a csehszlovák kormány még mindig nem kapta meg a nagyhatalmi hozzájárulást, a csehszlovák diplomácia a három győztes nagyhatalom potsdami konferenciája előtt, 1945. július 3-án kelt jegyzékben ismét a nagyhatalmakhoz fordult azzal az igénnyel, hogy közelgő értekezletükön tűzzék napirendre nemcsak a német, hanem a magyar kisebbség kitelepítésének kérdését is. A jegyzék szerint a kitelepítés 2–2,5 millió németet és kb. 400 ezer magyart érintene. A magyarokkal kapcsolatban egyúttal kilátásba helyezte, hogy egy részük kitelepítése esetleg lakosságcsere formájában is megvalósulhatna, hiszen Magyarországról állítólag 345 ezer szlovák kíván áttelepülni Szlovákiába.<sup>8</sup>

Az 1945. augusztus 2-án véget ért potsdami konferencia azonban csak részben tett eleget a csehszlovák igényeknek. A konferencia záródokumentuma csupán a német kisebbség egyoldalú kitelepítéséhez járult hozzá, a magyar lakosság egyoldalú kitelepítéséhez Csehszlovákia továbbra sem kapta meg a nagyhatalmi jóváhagyást. A potsdami határozatot a csehszlovák kormány mégis megpróbálta úgy értelmezni, mintha a kitelepítés a magyarokra is vonatkozna. Maga Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszter, aki 1945. augusztus 3-án ismertette kormányával a konferencia határozatait, jelentette ki a kormány ülésén, hogy bár „a potsdami konferencia kizárólag a németkérdéssel foglalkozott, azért az a tény, hogy a magyarok kitelepítéséről nem történt említés, nem jelenti azt, hogy azt nem lehetne végrehajtani”.<sup>9</sup> Vladimír Clementis<sup>10</sup> külügyi államtitkár már két héttel a potsdami értekezlet befejezése után, 1945. augusztus 16-án újabb jegyzékkel fordult a nagyhatalmakhoz, amelyben a németek kitelepítésére vonatkozó potsdami határozatra hivatkozva kifejtette kormánya azon véleményét, hogy a nagyhatalmak feltételezhetően egyetértenek majd a csehszlovákiai magyar és a magyarországi szlovák lakosság cseréjével, egyúttal kérte, hogy a lakosságcsere lebonyolításával a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságot (SZEB) bízzák meg.<sup>11</sup>

### A lakosságcsere-egyezmény aláírása

Magyarország kezdetben határozottan elutasította mind az egyoldalú kitelepítés, mind a kényszerű lakosságcsere lehetőségét. A csehszlovák, illetve szlovák hatóságok ezért 1945. október 25-én azzal a nem titkolt szándékkal kezdték meg a magyar lakosság országon belüli széttelepítését, vagyis csehországi deportálását, hogy rákényszerítsék Magyarországot legalább a lakosságcsere elfogadására. Budapest 1945 tavaszától fogva kötelességének érezte, hogy szót emeljen a felvidéki magyarság jogfosztása ellen. Magyarországtól vártak segítséget a magyar kisebbség jogvédelmét vállaló illegális érdekvédelmi szervezetek, köztük a Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség is, amelyek memorandumok sokaságában tájékoztatták a magyar állami és egyházi

<sup>8</sup> A jegyzéket közli *FRUS* (1945). Vol. I. 1960, 646–647.

<sup>9</sup> Karel JECH – Karel KAPLAN k vydání přípr. (1995): *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty*. Brno, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk. 384.

<sup>10</sup> Lásd a Függelék 13. sz. fényképét: Vlado Clementis csehszlovák külügyi államtitkár.

<sup>11</sup> *FRUS* (1945). Vol. II. 1960, 1269–1270.

vezetőket a csehszlovákiai magyarság helyzetéről.<sup>12</sup> A fegyverszüneti egyezmény értelmében a szovjet irányítású SZEB ellenőrzése alá helyezett, szűk nemzetközi mozgástérrel rendelkező, és Csehszlovákiával még csak diplomáciai kapcsolatban sem álló magyar kormánynak ugyanakkor semmiféle eszköze nem volt, hogy a csehszlovák felet rábírja a magyar kisebbséggel szembeni politikája megváltoztatására, a magyarellenes intézkedésekkel kapcsolatban így legfeljebb a SZEB-hez fordulhatott panaszával. A magyar külügyminisztérium 1946 júliusáig, azaz a békekonferencia megnyitásáig összességében 184 jegyzékben hívta fel a SZEB figyelmét a csehszlovákiai jogsértésekre és kérte közbelépését a magyar kisebbség érdekében, erre azonban egyetlen esetben sem került sor.<sup>13</sup>

A magyar kormány – miután azt tapasztalta, hogy a nagyhatalmak vonakodnak közbelépni a magyar kisebbség jogfosztásának és deportálásának leállítására érdekében, s kétoldalú megállapodást sürgetnek a lakosságcsereéről, a csehszlovák hatóságok pedig máris hozzáláttak a szlovákiai magyarság országon belüli széttelépítéséhez – végül mégis rákényszerült a tárgyalások felvételére. A lakosságcsere-egyezményt a csehszlovák fél által diktált feltételek többségének elfogadásával volt kénytelen aláírni, amelyek közül a legsérelmesebb az volt, hogy amíg a magyarországi szlovákok önként jelentkezhetnek a Csehszlovákiába való áttelepülésre, addig a csehszlovák kormány szabad kezet kapott az áttelepítendő magyarok kiválasztására.

A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezményt – két prágai tárgyalási fordulót követően – 1946. február 27-én Budapesten írták alá. A Vladimír Clementis csehszlovák külügyi államtitkár és Gyöngyösi János magyar külügyminiszter által aláírt egyezmény V. cikkelye lehetővé tette a csehszlovák kormány számára, hogy annyi szlovákiai magyart telepítsen át Magyarországra, amennyi magyarországi szlovák önként jelentkezik a Csehszlovákiába való áttelepülésre. A magyar félnek ezen túlmenően az egyezmény VIII. cikkelyében vállalnia kellett azt is, hogy a kölcsönösségen alapuló népcserén túlmenően átveszi a szlovák népbíróóságok által háborús bűnösnek minősített magyarokat is.<sup>14</sup>

A lakosságcsere-egyezmény megkötésével azonban még nem hárult el a teljes magyar lakosság kitelepítésének veszélye. Az áttelepülni szándékozó magyarországi szlovákok<sup>15</sup> és a kitelepíthető magyarok számával elégedetlen csehszlovák kormány ugyanis az 1946. július 29-én megnyílt párizsi békekonferencián bejelentette további 200 ezer magyar egyoldalú áttelepítésére vonatkozó igényét. A békekonferencia viszont – az erőteljes szovjet támogatás ellenére, elsősorban az amerikai és a brit delegáció elutasító álláspontja következtében – elvetette a csehszlovák transzferjavaslat belefoglalását a magyar békeszerződésbe. Az egyoldalú áttelepítés elvetésében minden bizonnyal szerepe lehetett

<sup>12</sup> Az illegális érdekvédelmi mozgalmakra lásd TÓTH László (2014): *Hontalanok. Dokumentumok a csehszlovákiai magyarság történetéhez 1945–1948/1949. Emlékiratok, naplók, levelek, versek, novellák, egyéb írások*. Pozsony, Kalligram. A Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetségre BUKOVSKY László (2016): *A Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség és a Mindszenty-per szlovákiai recepciója*. Budapest–Somorja, Nemzeti Emlékezet Bizottsága – Fórum Kisebbségkutató Intézet.

<sup>13</sup> A 184 jegyzék listáját közli *Hungary and the Conference of Paris 1947*, 155–163; s részletesen szól róluk KERTÉSZ István (1995): *Magyar békeillúziók 1945–1947. Oroszország és a Nyugat között*. Budapest, Európa–História.

<sup>14</sup> A lakosságcsere-egyezmény szövegét közzétette POPÉLY–ŠUTAJ–SZARKA 2007, 232–240.

<sup>15</sup> A Csehszlovákiába áttelepülni szándékozó magyarországi szlovákok száma 95 421 volt.

annak a brit és amerikai támogatást is elnyerő magyar ellenjavaslatnak, amely a magyar lakosság átvételét a határok kiigazításához kötötte. Korlátozta a békekonferencia a pozsonyi hídfő kibővítését célzó csehszlovák területi igényeket is, és a Csehszlovákia által követelt öt község közül végül három község (Horvátjárfa, Oroszvár és Dunacsún) Csehszlovákiához csatolásába egyezett bele, Rajka és Bezenye Magyarország része maradhatott.<sup>16</sup>

## A reszlovakizáció

A lakosságcserevel párhuzamosan a szlovákiai magyarság számának csökkentését célozta Július Viktory szlovák belügyi megbízott 1946. június 17-i hirdetményével útjára indított úgynevezett reszlovakizációs, vagyis visszaszlovakosítási kampány is. Időzítése nem véletlenül esett a párizsi békekonferencia előtti időszakra. A reszlovakizáció eredményeit ugyanis Csehszlovákia érvként kívánta felhasználni annak alátámasztására, hogy az országban a lakosságcsere és a reszlovakizáció után nem marad több 200 ezer magyarnál, s így kedvezőbb kiindulási pozíciót kívánt biztosítani az egyoldalú kitelepítésük jóváhagyására benyújtott indítvány számára.

A reszlovakizáció hivatalosan megfogalmazott célja az volt, hogy a múltban elmagyarosodott vagy elmagyarosított szlovákok számára lehetővé tegyék visszatérésüket az „anyanemzet” soraiba, gyakorlati megvalósítása során azonban a magyarlakta területek elszlovakosításának egyik eszköze lett belőle. Az önkéntesnek hirdetett akció szervezői ugyanis a magyar lakosságot választás elé állították: a reszlovakizálóknak állampolgárságuk visszaadását, a vagyonelkobzás és kitelepítés alóli mentesülésüket ígérték, a reszlovakizációt elutasítókat ugyanakkor vagyonuk elkobzásával és kitelepítéssel fenyegették. Amint azt a reszlovakizációs kampányba tevékenyen bekapcsolódó Szlovák Liga (Slovenská liga) nevű szlovák társadalmi szervezet falragaszokon terjesztett egyik felhívása megfogalmazta: „Napokon belül megkérdeznék benneteket az összeíró biztosok, hogy milyen nemzetiségűek vagytok. Szlovákok vagy magyarok? Válasszatok! Egyenrangú csehszlovák állampolgárok akartok-e lenni, avagy állampolgárság nélküliek! Békességet akartok-e, vagyonbiztonságot, avagy bizonytalanságot, amelybe sorsotok nemsokára beletaszít!”<sup>17</sup>

A megfélemlített, s nemcsak lelki nyomásnak, hanem a helyi hatóságok által gyakran fizikai kényszernek is kitett magyar lakosság nagy része engedett a nyomásnak és kényszerűségből szlováknak vallotta magát. Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy a reszlovakizáció eredménye a legmerészebb, 200 ezer magyar jelentkezésével számoló elképzeléseket is messze felülmúlta. Az akciót irányító Reszlovakizációs

<sup>16</sup> A békekonferenciára lásd FÜLÖP Mihály (2008): *A befejezetlen béke. A Külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés (1947)*. Budapest, Püski; ROMSICS Ignác (2006): *Az 1947-es párizsi békeszerződés*. Budapest, Osiris; ŠUTAJ, Štefan (2014): *Parižska konferencia 1946 a mierová zmluva s Maďarskom*. Prešov, Universum.

<sup>17</sup> SZABÓ Károly et al. (1981): *A magyar–csehszlovák lakosságcsere története*. I. kötet. Kézirat. 264. (Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, f. sz. 293/I/I–III.)

Bizottság – 1949-ben kelt zárójelentése szerint – összességében 449 914 személy kérvényével foglalkozott. Közülük 83 739 személyt, akik már az 1930. évi népszámlálás során is szlovák nemzetiségűnek vallották magukat, azonban valamilyen oknál fogva – nagy valószínűséggel azért, mivel az 1941. évi magyar népszámláláskor magyarnak jelentkeztek – a reszlovakizáció során ismét demonstrálni kívánták szlovákságukat, gyorsított eljárással, soron kívül szlováknak minősítettek, s az érintetteket nem is sorolták a reszlovakizáltak közé. A fennmaradó 366 175 személy közül további 284 814 személy kérvényét bírálták el pozitívan, vagyis nyilvánítottak szlovák nemzetiségűnek.<sup>18</sup>

Azon személyek számára, akik reszlovakizációs kérelmét elfogadták, a szlovák nemzetiséget igazoló végzések átadása 1947 őszén kezdődött meg. A végzéseket általában a települések főterén vagy kultúrházában, szlovák politikusok részvételével megtartott rendezvények keretében adták át az érintetteknek, akik a következő hűségfogadalmat voltak kötelesek letenni – természetesen szlovák nyelven: „Önként visszatérve a szlovák nemzet kebelébe, amelyből származom, s amelyből a mostoha sors a múltban kiszakított, ünnepélyesen fogadom, hogy a szlovák nemzethez és a Csehszlovák Köztársasághoz hű maradok, s hogy mindig és mindenhol hűségesen fogok dolgozni szlovák nemzetem jóléte és felemelkedése érdekében.”<sup>19</sup>

Mindeközben hónapokat késett a lakosságcsere lebonyolítása, amelyet a csehszlovák fél, pontosabban a magyar lakosság kitelepítését irányító Szlovák Telepítési Hivatal már 1946 szeptemberében el szándékozott volna indítani. A lakosságcsere-egyezmény pontatlanul megfogalmazott VIII. cikkelye ugyanis elmulasztotta meghatározni a csehszlovák kormány által egyoldalúan áttelepíthető háborús bűnösök számát, ami azt eredményezte, hogy a szlovák népbíróságok felsőbb utasításra, többségükben mondva-csinált indokokkal ezerszám helyezték vád alá és ítélték el a magyarokat, hogy háborús bűnösség címén egyoldalúan át lehessen őket telepíteni Magyarországra. A népbíróság elé idézett magyarok elleni vád általában az volt, hogy magyar pártok és más magyar szervezetek tagjai voltak, illetve hogy 1938-ban részt vettek a községükbe bevonuló magyar honvédség ünneplésén.

Az 1947 végéig működő szlovák népbíróságoknak még így is „csupán” 4 812 magyart sikerült elítélniük, a szlovák telepítési szervek azonban ennek ellenére – az ítéleteket mintegy „megelőlegezve” – már 1946 nyarán feljogosítva érezték magukat arra, hogy háborús bűnösség címén magyarok tízezreit próbálják meg egyoldalúan áttelepíteni Magyarországra. Amikor a csehszlovák kormány 1946. augusztus 26-án átadta Magyarországnak az áttelepítésre kijelölt magyarok névjegyzékét, azon a paritásos csere keretében áttelepítendő 106 398 személy neve mellett további több mint 24 ezer „háborús bűnös” családfő, családtagokkal együtt 75 114 személy szerepelt. Csehszlovákia tehát

<sup>18</sup> A Reszlovakizációs Bizottság zárójelentését közzétette: Árpád POPÉLY (2009): Záverečná správa o reslovakizačnej akcii. *Fórum spoločenskovedná revue*, Šamorín. 185–251; a reszlovakizációra bővebben lásd VADKERTY Katalin (1993): *A reszlovakizáció*. Pozsony, Kalligram.

<sup>19</sup> Slovenský národný archív, Bratislava (Szlovák Nemzeti Levéltár, Pozsony; a továbbiakban: SNA), Reslovakizačná komisia (Reszlovakizációs Bizottság), 53. d., Sľub vernosti.

a lakosságcsere-egyezmény keretében összesen 181 512 személyt, a szlovákiai magyarság közel egyharmadát akarta áttelepíteni Magyarországra.<sup>20</sup>

A csehszlovák fél tehát a magyarellenes politika szolgálatába állította a népbíróságokat is, amelyek ítéletei aránytalanul és feltűnően sok magyart érintettek. A szlovák népbíróságok 1947 végéig összesen 13 997 magyar ügyét tárgyalták, akik közül – amint azt már említettük – 4 812-t ítélték el, így a magyarok közül került ki az összes (8 055) elítélt 60%-a.<sup>21</sup> A sokszor tömegessé váló perek közül a legnagyobb a kassai magyar per volt, amely során 1946 augusztusában pár nap leforgása alatt több száz magyart nyilvánítottak háborús bűnössé, ítélték börtönbüntetésre és teljes vagyonekzárásra. A magyarellenes népbíráskodás szimbólumának Esterházy János gróf, a szlovákiai Magyar Párt volt elnökének az elítélése tekinthető. Esterházyt a pozsonyi Szlovák Nemzeti Bíróság 1947. szeptember 16-án – annak ellenére, hogy ő volt a háborús szlovák törvényhozás egyetlen képviselője, aki nem szavazta meg a zsidó lakosság deportálását lehetővé tévő törvényt – halálra ítélte. A magyar elítéltek magas számával és a szlovákiai magyarság vezetőjének tekintett Esterházy elítélésével a hatalom a magyar kisebbség háborús bűnösségét, jog- és vagyonfosztásának, valamint kitelepítésének jogosságát igyekezett igazolni.<sup>22</sup>

A magyar kormány a felvidéki magyarság tömegeinek vád alá helyezése, háborús bűnössé nyilvánítása és az áttelepítendőkhöz való paritáson felüli besorolása miatt nem járult hozzá a lakosságcsere 1946. szeptemberi megindításához. A „háborús bűnösök” túlméretezett számára a magyar kormány már az áttelepítésre kijelöltek névjegyzékeinek 1946. augusztus 26-i átadása előtt, majd pedig az azt követő tárgyalásokon is folyamatosan figyelmeztette a csehszlovák felet. Amint azt az egyik, 1946. augusztus 14-én kelt magyar jegyzék megfogalmazta: „ha a csehszlovák kormány... az egyenlőségen alapuló cserén felül 100 000 magyart akar háborús főbűnösség címén vagyonából kifosztva Magyarországra kitelepíteni, akkor a paritás elvén alapuló lakosságcsere-egyezmény tárgyalanná válik és végre nem hajtható”.<sup>23</sup>

### A magyar lakosság csehországi deportálása

A lakosságcsere és a reszlovakizáció mellett a szlovákiai magyarság számának csökkentését, ezen túlmenően pedig a lakosságcserétől ódzkodó Magyarországgal szembeni nyomásgyakorlást célozta a magyar lakosság csehországi deportálása. Az akciót hivatalosan a hárommillió szudétanémet kitelepítése miatt előállt csehországi munkaerőhiánnyal

<sup>20</sup> Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (a továbbiakban: MNL OL), Külügyminisztérium TÜK-iratai 1945–1964, Csehszlovákia, 57. d., Kimutatás a lakosságcsere egyezmény alapján áttelepítésre kijelölt személyekről.

<sup>21</sup> Antonín RAŠLA (1969): *Ludové súdy v Československu po II. svetovej vojne ako forma mimoriadneho súdnictva*. Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 153.

<sup>22</sup> Esterházy politikusi és életpályájára lásd MOLNÁR Imre (2010): *Esterházy János élete és mártírhála*. Somorja, Méry Ratio.

<sup>23</sup> MNL OL, Külügyminisztérium, Béke-előkészítő Osztály, 43. d., 2078/pol-1946.

indokolták, és Edvard Beneš általános munkakötelezettségről rendelkező 88/1945. számú elnöki dekrétumára hivatkozva hajtották végre. Az 1945. október 1-jén kelt dekrétum elvileg nemzetiségi megkülönböztetés nélküli közmunkarendelet volt, amely szerint a háború okozta károk helyreállítása céljából közmunkára lehetett kötelezni minden 16 és 55 év közötti férfit, illetve 18 és 45 év közötti nőt. A munka időtartamát egy évben határozta meg, amely indokolt esetben legfeljebb hat hónappal meghosszabbítható.<sup>24</sup>

A hivatalosan „munkaerő-toborzásnak” nevezett csehországi deportálás két hullámban történt. 1945. október 25-én kezdődő első hulláma december 4-ig tartott, leállítására pedig csupán azt követően került sor, hogy december 3-án Prágában megkezdődtek a lakosságcsere-egyezmény megkötését célzó csehszlovák–magyar tárgyalások. A hivatalos csehszlovák adatok szerint a közel másfél hónap alatt a Szlovák Telepítési Hivatal összesen 9 247 magyart szállított Cseh- és Morvaországba. A deportálásoknak ezt az első hullámát elsősorban az különbözteti meg az egy évvel későbbi másodiktól, hogy ekkor még „csupán” munkaképes férfiakat kötelezték a csehországi munkára, akik ráadásul a karácsony közeledtével haza is térhettek az otthonaikba.<sup>25</sup>

A deportálások második, az előbbinél jóval nagyobb tömegeket érintő, s kíméletlenebbül végrehajtott szakasza a tervek szerint mintegy 250 ezer szlovákiai magyart érintett volna.<sup>26</sup> Megindítása a prágai kormány 1946. november 5-i jóváhagyása alapján történt, mivel Magyarország nem járult hozzá sem a lakosságcsere 1946. szeptemberi megkezdéséhez, sem pedig a 200 ezer felvidéki magyarnak a békekonferencián felvetett egyoldalú áttelepítéséhez.<sup>27</sup>

A karhatalmi erők igénybevételével végrehajtott, 1946. november 17-én kezdődő „toborzás” hadiállapotról emlékeztető módon zajlott. A kiszemelt települést katonai egységek zárták körül, majd elrendelték a kijárási és a gyülekezési tilalmat. Az előre elkészített névjegyzékek alapján kijelölt családoknak kézbesítették a csehországi munkaszolgálatra rendelő végzést, valamint a magukkal vihető tárgyak, élelmiszerek és állatállomány jegyzékét tartalmazó utasítást. A kijelölt családokat, ha a községnek volt vasútállomása, akkor onnan, ha nem volt, akkor katonai tehergépkocsikon a legközelebbi vasútállomásra szállítva szigorú őrizet alatt marhavagonokban indították útnak Csehországba. Az elszállítás a mínusz 20–25 °C körüli hidegben is általában fűtetlen vagonokban történt.

A prágai Magyar Meghatalmazotti Hivatalban 1946. november 21-én felvett jegyzőkönyv az egyik első érintett községben, Kőbölkúton lejátsszódó eseményeket a deportáltak vallomása alapján a következőképpen írta le: „1946. november 16-án szlovák katonaság zárta körül Kőbölkutat és kidobolták, hogy a cseh határvidékre leszünk áttelepítve. Erre nézve írásbeli felszólítást és tartalomjegyzéket kaptak azon dolgokról, amelyeket

<sup>24</sup> A dekrétumot magyar fordításban közzétette POPÉLY–ŠUTAJ–SZARKA 2007, 200–207.

<sup>25</sup> Az 1945 őszi deportálásokra lásd VADKERTY Katalin (1996): *A deportálások. A szlovákiai magyarok csehországi kényszerközmunkája 1945–1948 között*. Pozsony, Kalligram. 11–16.

<sup>26</sup> SNA, Ústřední výbor Komunistické strany Československa (Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága; a továbbiakban: ÚV KSS), 789. d. Zápis zo zasadnutia spoločnej porady Predsedníctiev KSČ a KSS zo dňa 2.12.1946.

<sup>27</sup> Národní archiv České republiky, Praha (Cseh Köztársaság Nemzeti Levéltára, Prága; a továbbiakban: NA ČR), Ústřední výbor Komunistické strany Československa (Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága), f. 100/24, sv. 141, a. j. 1494. Zápis 35. schůze třetí vlády, konané dne 5. listopadu 1946.

magukkal vihetnek. Azonkívül egy katona és két civil bejárta azokat a házakat, amelyeknek lakóit áttelepítésre jelölték ki és kikézbcsítették az úgynevezett Pridelovaci vymert, amely pontosan tartalmazza, hogy mikor történik az áttelepítés és hogy az hova irányul. [...]

Az egész falu elhatározta, hogy nem megy el szülőföldjéről és ezért nem is csomagolt és nem is készülődött fel az áttelepítésre. Kedden, november 19-én nem volt szabad senkinek sem elhagyni a házát. E napon történt az erőszakos elhurcolás. Az elhurcolás során az ellenállást a legbrutálisabb módon törték meg, az ellenállókat puskatussal összeverték és összekötözték, a passzíve viselkedőket pedig megragadták és erőszakkal, puskacsővel kényszerítették a teherautóra, amely beállt az udvarra. Az emberek után hajigálták holmijaikat és kevés élelmiszert, amit éppen kéznél találtak. Nem voltak tekintettel a betegekre és csecsemőkre sem. [...] Ez alkalommal Kőbőkútnak körülbelül egynegyedét telepítették ki.”<sup>28</sup>

A deportáltak csehországi fogadtatása és szétosztása – a visszaemlékezők tanúsága szerint – a hajdani rabszolgavásárookra emlékeztetett. A deportáltaknak addig kellett a fűtetlen vagonokban, a vasútállomáson vagy valamely közeli épületben várakozniuk, amíg a magyar munkaerő iránt érdeklődő valamelyik cseh gazda ki nem választotta őket. Leghamarább a jó erőben lévő, minél több munkaképes családtaggal rendelkező családok keltek el, a kisgyermekes, esetleg öreg, beteges szülőkkel érkező családoknak gyakran napokig kellett várakozniuk.<sup>29</sup>

A deportálások, s azok végrehajtásának a háborús időkre emlékeztető módja érthetően pánikhangulatot idézett elő a magyar lakosság körében. A deportálás szörnyűségeit látva, s azt tapasztalva, hogy a magyarországi áttelepítésre kijelöltek nem viszik Csehszországba, a magyarok tömegesen ostromolták meg a pozsonyi Magyar Meghatalmazotti Hivatalt, a megbízott közbenjárását kérve áttelepítésük elintézése érdekében. Az érintett települések lakosságának egy része – amennyiben tehetett – elmenekült, a magyar határhoz közel eső falvak lakói pedig ösztönszerűen Magyarországon kerestek menedéket. A deportálást végrehajtó katonaság az ellenszegülőkkel vagy menekülőkkel szemben több alkalommal fegyvert is használt. A legnagyobb visszhangot kiváltó eset 1946. november 19-én a csallóközi Gutoron történt, ahol a falu lakossága, miután azt tapasztalta, hogy a szomszédos Szemet község lakóit megkötözve és véresen viszik keresztül a falujukon, csónakokon igyekezett átmenekülni a Duna magyar oldalára. A Duna védőgátján cirkáló csehszlovák határőrség a menekülőkre tüzet nyitott, s lelőtte a 48 éves Sindler Ferencet, aki a helyszínen életét vesztette.<sup>30</sup>

A deportálást hivatalosan ugyan a 88/1945. számú elnöki dekrétumra hivatkozva hajtották végre, a hatóságok eljárása azonban több pontban ellenkezett a dekrétum

<sup>28</sup> *A szlovákiai magyarok deportálása* (1947). Budapest, Magyar Külügyi Társaság, 15–16.

<sup>29</sup> A deportálás módjáról, az utazás körülményeiről, a deportáltak csehországi fogadtatásáról visszaemlékezéseket közöl MOLNÁR Imre – VARGA Kálmán (1992): *Hazahúzott a szülőföld... (Visszaemlékezések, dokumentumok a szlovákiai magyarság Csehszországba deportálásáról, 1945–1953)*. Budapest, Püski; SZARKA László szerk. (2003): *A szlovákiai magyarok kénysertelepítéseinek emlékezete 1945–1948*. Komárom, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Kecskés László Társaság.

<sup>30</sup> *A szlovákiai magyarok deportálása*, 18.

előírásaival. A dekrétum például nem adott rá lehetőséget, hogy az úgynevezett toborzást katonai és csendőri kísérettel végezzék, hogy egész családokat elszállítsanak, ráadásul 2. paragrafusa szerint a munkakötelezettség nem vonatkozott többek között az állapotos asszonyokra terhességük harmadik hónapjának kezdetétől a szülést követő harmadik hónap végéig, a legalább egy 15 évnél fiatalabb gyermekről gondoskodó nőkre, valamint azokra a nőkre, akik maguk vezetik háztartásukat, s még legalább egy családtagról gondoskodnak. A 3. paragrafus szerint nők férfiakat és férjezett asszonyokat is csak kivételes esetekben lehetett volna közmunkára kötelezni. Egyáltalán nem szabályozta a dekrétum a közmunkára kirendeltek vagyoni helyzetét, tehát nem adott lehetőséget ingatlan vagyonuk elkobzására, már csak azért sem, mivel a 4. paragrafus eleve ideiglenes jellegű közmunkát rögzített, amely lejárta után a „toborzottak” visszatérhettek volna otthonaikba.

A hatóságok ezzel szemben nemcsak, hogy nem tartották be a dekrétum által kijelölt korhatárt, hanem egész családokat, gyermekeket, időseket, terhes asszonyokat is deportáltak, ráadásul katonai és csendőri karhatalom igénybevételével. A deportáltak hátrahagyott ingó és ingatlan vagyonát előbb lefoglalták, majd az 1948. március 19-i kormányrendelet alapján kártérítés nélkül elkobozták és a vagyonba betelepülő szlovák telepeseknek juttatták.<sup>31</sup>

A magyar lakosság többszázazres méretű csehországi széttelepítésére végül nem került sor, mivel Csehszlovákia és Magyarország időközben megegyezett a lakosságcsereéről folytatott tárgyalások újrafelvételében, majd pedig a népcsere megindításában, aminek eredményeként a csehszlovák hatóságok 1947. február 22-én leállították az akciót. A több mint három hónapig tartó második deportálási hullám során a hivatalos csehszlovák kimutatások szerint 41 666 magyart telepítettek át Cseh- és Morvaországba. Az erőszakkal elhurcoltakon kívül további 2489 személy állítólag önként települt át a cseh országrészekbe, 1946–1947 telén tehát összesen 44 155 magyar került át Szlovákiából Cseh- és Morvaországba.<sup>32</sup> Különböző magyar becslések ugyanakkor ennél is jóval magasabbra, 60 és 100 ezer közöttire becsülik a Csehországba hurcolt magyarok számát.<sup>33</sup>

### A lakosságcsere eredményei és következményei

A magyar lakosság közmunka ürügyén végrehajtott csehországi deportálása végeredményben hatásos zsaroló eszköznek bizonyult a csehszlovák kormány kezében, amellyel

<sup>31</sup> NA ČR, Úřad Předsednictva vlády – běžná spisovna (Kormány Elnökségi Hivatala – rendes irattár), 880. d., Úsnesení 4. schůze čtvrté vlády, konané dne 19. března 1948.

<sup>32</sup> SNA, ÚV KSS, 2195. doboz. 518/3.

<sup>33</sup> A deportálásokra bővebben lásd VADKERTY 1996; POPÉLY Árpád (2007): A szlovákiai magyarság csehországi deportálása. In MOLNÁR Imre – SZARKA László szerk.: *Otthonatlan emlékezet. Emlékkönyv a csehszlovák–magyar lakosságcsere 60. évfordulójára*. Komárom, MTA Kisebbségkutató Intézet – Kecskés László Társaság. 48–66; Štefan ŠUTAJ (2008): *Magyarok Csehszlovákiában 1945–1948 között. Tanulmányok a beneši dekrétumokról, a csehországi deportálásokról és a lakosságcsereéről*. Budapest, Lucidus. 79–232.

sikerült rákényszerítenie Magyarországot előbb a lakosságcsereéről folytatott tárgyalások megkezdésére, majd pedig a csere megindítására. Az ilyen előzmények után 1947. április 11-én, illetve 12-én meginduló népcsere (11-én a magyarországi szlovákok áttelepülése, 12-én a szlovákiai magyarok kitelepítése vette kezdetét) 1948 decemberéig tartott. A lakosságcserét csehszlovák részről irányító Csehszlovák Áttelepítési Bizottság adatai szerint az áttelepülési kérelmet benyújtó 95 421 magyarországi szlovák közül végül 71 787 települt át Csehszlovákiába, ezzel szemben pedig a kitelepítésre kijelölt 181 512 szlovákiai magyarból 89 660-at telepítettek át Magyarországra.<sup>34</sup>

A magyar diplomácia sikerének nevezhető, hogy a népcsere végrehajtása során sikerült megakadályoznia a háborús bűnösnek minősített magyarok tervezett tömeges méretű áttelepítését, kudarcának pedig, hogy minden igyekezete ellenére sem sikerült betartatnia a vagyoni kölcsönösséget. Amíg ugyanis Magyarországról elsősorban az ottani szlovák lakosság szegényebb rétegei jelentkeztek áttelepülésre, Csehszlovákiából főleg a magyar lakosság vagyonosabb rétegeit, az értelmiséget és a módosabb földműveseket telepítették át Magyarországra. Mindez nyilván nem véletlenül, hanem tudatosan történt, hiszen a kitelepítés, s általában a magyar lakosság jogfosztásának egyik célja vagyonának megszerzése és a magyaroktól elkobzott vagyonba beültetett szlovákok kezére juttatása volt.<sup>35</sup>

A második világháború utáni csehszlovák politika egyik legfőbb célját, a magyar kisebbség teljes felszámolását, ugyan nem érte el (a lakosságcsere során a felvidéki magyarságnak összességében mintegy 15%-át telepítették át Magyarországra), a kikényszerített lakosságcserevel, valamint a több tízezer bel- és külföldi szlovák letelepítésével mégis sikerült jelentősen megbontania a két világháború között még meglehetősen homogén magyar etnikai terület egységét. A lakosságcsere azonban nem csupán a magyarok által lakott országrészek etnikai jellegét változtatta meg, hanem máig ható, kitörölhetetlen nyomokat hagyott a felvidéki magyarság társadalom- és művelődésszerkezetén is, mivel elsősorban városi polgárságát és értelmiségét, valamint falusi nagy- és középbirtokosságát sújtotta.

A második világháború befejezése óta jogfosztott csehszlovákiai magyarság helyzetében 1948-ban kezdődött bizonyos pozitív előjelű változás. Az immár egyeduralkodó csehszlovák kommunista párt- és állami vezetés 1948 nyarán, azt követően kezdte ártérteklni a magyar kisebbséggel szembeni politikáját, hogy a cseh–szlovák nemzetállami törekvéseket korábban támogató, ekkor azonban már a Csehszlovákia és Magyarország közötti kapcsolatok normalizálásában érdekelt szovjet, valamint a magyar kommunista párt- és állami vezetés is egyre határozottabb nyomást gyakorolt Prágára a magyar kisebbség helyzetének pozitív értelmű rendezése érdekében.

A magyar lakosság többsége 1948–1949 fordulóján visszakapta csehszlovák állampolgárságát és elkobzott vagyonának egy részét, 1948 végén leállították a lakosságcserét

<sup>34</sup> SNA, ÚV KSS, 2195. d., 521/5, Konečná správa o činnosti ČSPK v Maďarsku 1946–1948.

<sup>35</sup> A lakosságcsereire lásd többek között VADKERTY Katalin (1999): *A belső telepítések és a lakosságcsere*. Pozsony, Kalligram; MOLNÁR Imre – SZARKA László szerk. (2007): *Othontalan emlékezet. Emlékkönyv a csehszlovák–magyar lakosságcsere 60. évfordulójára*. Komárom, MTA Kisebbségkutató Intézet – Kecskés László Társaság; SZEDERJESI Cecília szerk. (2010): *„Vonatok északnak és délnek”*. A második világháborút követő szlovák–magyar lakosságcsere története és következményei. Salgótarján, Nógrád Megyei Levéltár.

és a reszlovakizációt, 1949 első hónapjaiban pedig visszatérhettek otthonaikba a Csehszlovákia deportált magyarok is. Engedélyezték egy magyar nyelvű sajtótermék megjelentetését, egy magyar kulturális egyesület létrehozását, és 1948 őszén megindulhatott a három éve szünetelő magyar nyelvű oktatás. Az ötvenes években újabb és újabb intézkedések születtek a magyar lakosság további politikai, társadalmi és gazdasági integrációja érdekében. Ezek eredményeként sikerült kiépíteni a legalapvetőbb – igaz, központilag irányított és ellenőrzött – magyar kisebbségi intézményi struktúrát. A jogfosztottság évei után ez kétségtelenül előrelépést jelentett, a pártállami korlátok azonban a kisebbségi jogok teljes körű érvényesítését továbbra sem tették lehetővé.<sup>36</sup>

### **The Aspirations of the Czechoslovak Nation-state and the Hungarian Minority, 1945–1948**

Árpád Popély

This study deals with the aspirations of Czechoslovakia after the Second World War and the post-war situation of the Hungarian minority. The Czech and Slovak political elites identified the German and Hungarian populations in the country as a main cause of the disintegration of their state in 1938–1939. They therefore sought to expel the German and Hungarian minorities and transform the country into a Slavic nation.

The Czechoslovak government prepared for the deportation of the two minorities; the ethnic Germans were moved, but the victorious Great Powers did not sanction the expulsion of the Hungarian population. The Czechoslovaks therefore tried to get rid of the Hungarian minority through a “forced transfer”. Under the pretext of public works, nearly 10,000 ethnic Hungarians were forced from Slovakia in the autumn of 1945. The Resettlement Convention signed with Hungary on 27 February 1946 allowed the Czechoslovak government to relocate as many ethnic Hungarians as possible and to accept Slovakian volunteers in return. In the winter of 1946–1947, an additional 40,000 Hungarians were pushed out of the Czech lands. Between April 1947 and December 1948, nearly 72,000 (of 100,000) Slovaks living in Hungary moved to Slovakia and nearly 90,000 ethnic Hungarians were transferred out of Slovakia.

The Czechoslovak government’s aim was the end of any Hungarian community in Slovakia. The official objective of the “Re-Slovakization” campaign, of course, was to enable those who could claim Slovak heritage through the “mother-in-law line” to return to their “homeland”. Several presidential decrees and laws, however, stripped Czechoslovakia’s ethnic minorities of their civil rights. Constitutional Decree 33, for instance, denied ethnic Hungarians Czechoslovak citizenship. In the face of such pressure, more than 400,000 ethnic Hungarians claimed to be Slovaks by the end of 1948. This seemed to resolve things, as the remaining ethnic Hungarians were granted citizenship and “Re-Slovakization” came to a halt.

<sup>36</sup> A magyar kisebbség helyzetében bekövetkezett változásra részletesebben lásd Karel KAPLAN (1993): *Csehszlovákia igazi arca 1945–1948*. Pozsony, Kalligram. 143–162; KISS József (2011): A kisebbségi magyarság szlovákiai és országos feltételrendszerben (1949–1963). In HUSHEGYI Gábor szerk.: *Magyarok a sztálinista Csehszlovákiában 1948–1963*. Pozsony, Hagyományok és Értékek Polgári Társulás – SZNM A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma. 8–15; POPÉLY Árpád (2016): A magyar lakosság felemás integrációja Csehszlovákiában (1948–1950). *Pro Minoritate*, nyár. 94–107.